

Universitetet i Oslo, Det juridiske fakultet
Retts Hjelp til fanger – En retts hjelpundersøkelse i Ullersmo fengsel
 (275 sider heraf godt 80 siders bilag)

»Å ha rett er ikke det samme som å få rett.« Sådan indledes afhandlingen »*Retts Hjelp til fanger – En retts hjelpundersøkelse i Ullersmo fengsel*«, som blandt andet undersøger hvorvidt der eksisterer et udækket retshjælpsbehov blandt »fanger« i Norge.

Afhandlingen er udgivet som en publikation i samarbejde med Jussbuss. Jussbuss er en norsk retshjælpsorganisation, som ugentligt besøger norske fængsler for at yde gratis juridisk rådgivning. Projektet blev gennemført som et såkaldt aktionsforskningsprojekt. Konkret foregik undersøgelserne ved, at en række indsatte deltog i en interviewundersøgelse samtidig med de blev tilbudt gratis juridisk bistand.

Overskriften såvel som resten af afhandlingen anvender betegnelsen »fanger« til at beskrive fængslede personer. Som følge heraf virker afhandlingens overskrift, efter min opfattelse, en anelse rå. I Danmark er det nok de færreste som i dag vil kalde fængslede personer for fanger, hvilket de fleste anser for et forældet og stigmatiserende udtryk. Betegnelsen »fanger« er ikke blot en sproglig forskel på dansk og norsk, som undertegnede ellers ved første øjekast afskrev det som. Den norske straffuldbyrdslov (strafgjennomføringsloven) anvender således betegnelsen »innsatte« om frihedsberøvede personer. Det bemærkes i afhandlingen, at betegnelsen »fanger« er den udbredte terminologi i det kriminologiske fagmiljø. Betegnelsen er en slags modstand mod en kamuflerende sprogbrug. »*Tanken om å pynte på sannheten med et mer nøytralt begrep, er lite appellerende når det er tale om mennesker som sitter frihetsberøvet og fanget mot sin vilje.*« Det lettere kontroversielle valg af terminologi er forfriskende og giver allerede i starten afhandlingen en fornemmelse af, at forfatterne skærer igennem og ikke er bange for at kalde noget ved sit rette navn. Dette er en fornemmelse, der bliver bekræftet igennem afhandlingen, hvor forfatterne for eksempel på side 165 ikke er bange for at slutte, at en praksis strider mod Mandela-reglerne og risikerer at udgøre en menneskerettighedskrænkelse.

Afhandlingen er særdeles velskrevet. Korte og præcise sætninger gør, at man som læser finder den behagelig at gennemlæse og nem at forstå – selv for en dansker. Ved gennemlæsning støder man på en del tabeller og figurer. Disse gør det nemt og hurtigt for læseren at danne sig et overblik over de mange informationer.

Afhandlingen indledes med en kort gennemgang af den norske retshjælpsudvikling fra Magnus Lagabøtes landslov til den nugældende retshjælpslov. Det bliver allerede i starten af afhandlingen klart for læseren, at afhandlingen er af samfundsmæssig relevans. Læseren bliver her introduceret til, at retshjælpsbehovet for indsatte ikke har været undersøgt siden Jussbuss' retshjælpsundersøgelse i Ullersmo Fængsel i 1979. Fundene i Ullersmo 1979, som viste at indsatte havde et klart større retshjælpsbehov end normalbefolkningen blev dog ikke fulgt op på. Retshjælpsloven trådte herefter i kraft i 1981 uden tilrettelægning for indsatte.

Igennem afhandlingen sammenlignes dennes fund med fundene i Ullersmo 1979. Dette er for læseren interessant fordi man igennem afhandlingen ser hvordan samfundsudviklingen spiller ind i indsattes behov for retshjælp. Dette kommer for eksempel til udtryk på side 62, hvor man kan læse, at sagsfrekvensen vedrørende korrespondance med omverdenen er eksploderet. Forfatterens bud på denne udvikling er, at telefonsituationen siden 1979 har ændret sig betydeligt hvor man i dag i høj grad kommunikerer per telefon. Indsattes kommunikation er imidlertid stadig underlagt et strengt kontrolregime begrundet i hensynet til sikkerhed. Man kan som læser forestille sig, at denne begrænsning af muligheden for korrespondance føles mere indgribende for indsatte i dag, end for omkring 40 år siden.

Afhandlingen bliver efter min opfattelse først for alvor spændende i kapitel 4, hvor læseren bliver præsenteret for en række konkrete problemstillinger for indsatte i Ullersmo Fængsel. Disse hjælper afhandlingen med at virke håndgribelig og interessant. Som læser får man et unikt indblik i hvilke juridiske problemstillinger, der kan opstå under en afsoning.

Korrespondance med omverdenen nævnes som et område, som mange indsatte oplever problemer med. I kapitlet introduceres læseren bl.a. for en indsat, som flere gange har oplevet at få udleveret post fra sin advokat, hvor konvolutten var tapet sammen igen efter at have været åbnet. Flere indsatte havde også spørgsmål til fængslets adgang til at kontrollere post fra Jussbuss. I en verden hvor der er stort fokus på privatliv sætter det ens hverdag i perspektiv, at indsatte i Ullersmo Fængsel ikke engang kan være sikre på at korrespondere fortrolig med deres advokater. Afhandlingen nævner senere det paradoksale i, at retshjælpsmedarbejdere ikke er omfattet af reglerne om fortrolig korrespondance med indsatte – modsat advokater.¹ Dette indebærer, ifølge forfatterne, at indsatte, som ikke har råd til at

1. De Europæiske Fængselsregler synes ellers ikke at skelne mellem advokater og andre »legal advisers« Se De Europæiske Fængselsregler regel 23.4.

betale for en advokat stilles dårlige end dem, som har råd til at betale for en advokat under afsoningen. Som læser kan man næsten kun være enig i, at dette paradoks forekommer problematisk – særligt i forhold til princippet om lighed for loven. Borgere bør ikke kunne opnå en bedre retsstilling som følge af en god økonomi, og man må næsten gå ud fra, at det beror på en forglemmelse fra lovgivers side, at retshjælpsmedarbejdere som juridiske rådgivere ikke er omfattet af reglerne om fortrolig korrespondance med indsatte.

Senere i afhandlingen er det beskrevet, at Ullersmo Fængsel praktiserer rutinemæssig nøgenvisitation af alle indsatte, før og efter besøg. Kropsvisitationerne indebærer at den indsatte, som bliver undersøgt af to fængselsbetjente bl.a. skal sætte sig ned på huk. Flere af de indsatte havde omtalt visitationerne som ubehagelige og nedværdigende. Praksissen gælder også ved besøg af advokat. Afhandlingen nævner, at dette måske kan bidrage til at hæve tærsklen for at opsøge retshjælp når Jussbuss kommer på besøg. Den indsatte vil her blive tvunget til at tåle nedværdigende behandling, såfremt denne ønsker juridisk rådgivning.² En sådan afvejning forekommer urimelig og giver læseren et godt indblik i, hvorfor det kan være svært for indsatte at opnå juridisk vejledning.

Mod slutningen af afhandlingen undersøger forfatterne hvor stor en del af de indsattes juridiske problemer, der er dækket af retshjælpsloven. Her bliver man som læser forbløffet når afhandlingen finder, at alene 1% af sagerne opfyldte hovedreglerne for at modtage fri retshjælp. Afhandlingens indledende ord giver her for alvor mening for læseren. De indsatte kan om muligt have ret, men de har ikke store muligheder for at gøre denne ret gældende.

Afhandlingen afsluttes med en retspolitisk drøftelse, hvor forfatterne – ikke overraskende henset til dennes fund – foreslår ændringer i både fængselsystemet og retshjælpsloven. Som læser sidder man til slut med en tanke om, at det vil være hovedløst af lovgiver, hvis ikke denne overvejer de retspolitiske anbefalinger afhandlingen kommer med.

Frederik Blicher Jepsen

Bestyrelsesmedlem, Krims Retshjælp, Danmark

2. Nævnte praksis må antages at konstituere nedværdigende behandling i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3. Se hertil bl.a. Frérot mod Frankrig (Application no. 70204/01) og Højesterets dom af 10. september 2019 (U 2019.4010 H).